

Ključ za uporabo samostojnega delovnega zvezka

- Naslov tematskega sklopa
- Naslov vsebinskega sklopa (poglavja)
- Naslov podpoglavja
- Slikovni napovednik
- Statistični podatki o celinah
- Vezno besedilo
- Napoved vsebinskih sklopov

Afrika

Geografska enota	A	B
Severna Afrika	8283133	233,5
Tropska Afrika	16773521	848,9
Zahodna Afrika	7665912	390,5
Nizka ekvatorialna Afrika	5368730	162,8
Vzhodna Afrika	3738879	295,6
Južna Afrika	9737	172,4
Skupaj Afrika	30386391	1254,8

A – površina v km²
B – število prebivalcev v milijonih leta 2016

VSEBINSKI SKLOPI

- 1 Vročna celina je v večini iz starih kamnin
- 2 Značilnosti prebivalstva na afriški celini
- 3 Severna Afrika – stik Sredozemlja in Sahare
- 4 Tropska Afrika zajema države v bližini ekvatorja
- 5 Južna Afrika je pomembno rudarsko območje

Vročna celina je v večini iz starih kamnin

Pretežno tropska celina leži na obeh straneh ekvatorja

Afrika je po površini trikrat večja od Evrope, vendar precej manjša od največje celine na svetu – Azije. Razteza se od Sredozemskega morja na severu do južnih delov Atlantskega in Indijskega oceana na jugu. Z vseh strani jo obdajajo oceani in morja, le na skrajnem severovzhodu se ob Sueskem prekopu spaja z Azijo. Sueski prekop in Rdeče morje Afriko ločujeta od Azije.

Od Evrope jo ločuje Sredozemsko morje, ki pa je celini večkrat bolj povezovalo kot ločevalo. Pomembna ločnica pa poteka znotraj same Afrike. Gre za zelo širok pas največje puščave na svetu – Sahare. Ker je dolgo močno ovirala prehod s severa v notranjost celine, se je življenje na skrajnem severu razvijalo drugače kot v drugih delih celine. V Severni Afriki živi večinoma svetlopolto arabsko prebivalstvo, ki živi tudi v jazoahodni Aziji, južno od Sahare pa prevladuje temno-polto prebivalstvo, ki je razvil povsem svoje kulture. Ta del Afrike imenujemo podсахarska Afrika.

Afrika je večinoma tropska celina. Ekvator jo skoraj na sredini preseka na dva dela. Skrajni severni in južni del celine sta že tako oddaljena od ekvatorja, da nimata več tropskih značilnosti, ampak segata že v subtropski pas.

Puščava Sahara ovira prehod iz sredozemskega dela Afrike v notranjost celine (L. Eijss)

Afrika je zelo stara in precej uravnana celina

Severni del celine je širši in nižji, južni del pa ožji in bolj gorat. Afriko sestavljajo večinoma kamnine, ki so nastale v najstarejših geoloških obdobjih. Površje je precej uravnano, kajti zunanje sile so ga v stotih milijonih let obrusile in izravnale. Največji del celine sestavljajo uravnane planote in vmesne kotline. Kotline so nastale tako, da se je njihovo obrobje dvigalo, dno pa uprezalo. Zasute so z različnimi (rečnimi, vetrnimi) nanosi. Največja je Kongovska kotlina, severozahodno od nje pa leži velika Čadska kotlina.

Mladonagubano gorovje Atlas na severozahodu je na tej strani celini izjema. Nastalo je v istem času kot Alpe. Relief je gorat tudi v vzhodnem delu celine, kjer so vulkanski izbruhi ustvarili več tisoč metrov visoke gore. Tu v vulkanskem pogorju Kilimandžara leži tudi najvišji vrh Afrike (Kibo, 5895 m).

Kilimandžara z značilno srednjo klapov

- Rubrika »Ali veš?« z različnimi zanimivostmi, ki širijo tvoja obzorja
- Rubrika »Kdo želi vedeti več?« za doseganje zahtevnejših učnih ciljev
- Novi pojmi z razlago
- Vprašanja za ponavljanje in utrjevanje, pri katerih se zahtevnost stopnjuje
- Povzetek
- Vaja

130 POLARNA OROČJA

POLARNE ODPRAVE NEKOČ IN DANES

Že stari Geki so menili, da mora biti na koncu sveta še ena južna celina. Njihove predstave so dolgo stotletje vplivale na mnoge svetovnih zemljevidov. Južni tečajnik je leta 1773 prvi predlagal kapitan James Cook. Prvi, ki je stopil na severni pol, je bil Američan Robert E. Peary leta 1909. Leta 1911, torej dve leti pozneje, je bil osvojen tudi južni pol. Po dramatičnem telefoniranju je nam prvi stopil Norvežan Roald Amundsen, po mesecu dni pa mu je sledil le Anglež Robert F. Scott. Ki je na poti nazaj v domovino umrl zaradi tragične pomanjšanosti.

Prve polarne odprave so bile neizmerno nevarne in tvegane. Za prevoz tovora so uporabljali psarje spregle. Danes uporabljajo letalce, helikoptere, posebne motorne sani in druge sodobne pripomočke.

Na antarktične obale vozijo turisti z ladjami.

Vaja 54

Polovica trditve je pravilnih, polovica napačnih. Obkroži številke pred pravilnimi trditvami.

- 1 Celinski led je najdebelejši na Antarktiki in na Grenlandiji.
- 2 Severni pol leži na celinskem ledu.
- 3 Ledene gore so odlomljeni kosi ledenikov na kopnem.
- 4 Severni Atlantski ocean je zaradi toplega morskga toka toplejši od severnega Tihega oceana.
- 5 Inuiti še danes živijo le v iglujih.
- 6 Na ozemlju Antarktike se križajo ozemeljske zahteve različnih držav.
- 7 Kril je pomemben del prehrane Inuitov.
- 8 Antarktika je s stalnim prebivalstvom precej gosteje poseljena kot Arktika.

Vaja 55

Prebrskaj:

- a) Plavajoče ledene gore pomenijo nevarnost za plovidbo. Z oranžnoobarjenim območjem med Antarktiko in rdečo črto, ki omejuje območje plavajočega ledu v zimskem času.
- b) Na spodnje črte vpiši imena celin, ki so na skici označene s številkami 1, 2 in 3.
- c) V prazne okvirje na karti vpiši imena oceanov, ki obkrožajo Antarktiko.

18 AFRIKA

v različnih novih državah. Ker domačini znotraj iste države pogosto govorijo več popolnoma različnih jezikov, se med seboj pogosto sporazumevajo v nekaterih bolj razširjenih afriških jezikih ali pa kar v jeziku nekdanjih kolonialnih gospodarjev – angleščini ali francoščini. Povprečni Afričan tako govori več jezikov. Med najbolj razširjenimi afriškimi jeziki je suahili v Vzhodni Afriki.

Vaja 5

Dva od naštetih pojmov ne spadata med značilnosti afriškega prebivalstva. Obkroži številki pred njima.

1 Arabci	5 angleščina	9 ruščina
2 sudanski jeziki	6 francoščina	10 bantu jeziki
3 Sani	7 temnopolta ljudstva	11 Tibetanci
4 Baka	8 prebivalstvo evropskega rodu	

CELINA Z BOGATO ZGODOVINO, IZREDNO KULTURNO DEDIŠČINO IN VELIKIMI NARAVNIMI BOGATSTVI

Afrika ni le zibelka človeštva, od koder so se naši daljni predniki selili na druge celine, ampak je tudi celina z bogato zgodovino ter povsem svojega izredno raznolika kulturna dediščina. Ima veliko naravnih bogastev, ki pa so bila v zadnjih stoletjih mnogo tudi preiskavana. Evropsci so stotletja raziskovali njeno naravno vire, afriški človek pa ni imel od tega skoraj ničesar. Danes se to lokaliziranje nadaljuje v nekoliško bolj prebrskani obliki, poleg evropskih držav pa je afriška naravna bogastva začela izkoriščati tudi večala 21. stoletja – Kitajska.

Rulovine Voltaga Zimbabve so ostanki glavnega mesta nekdanje močnega države.

Oaza

oaza – rodovitni otok: zelenja sredi puščave, ki nastane zaradi vodnih virov

sudanski jeziki – jeziki, ki jih govorijo na severu podсахarske Afrike

bantu jeziki – jeziki, ki jih govorijo v osrednjem in južnem delu podсахarske Afrike

naravni priradek – razlika med številom rjenih in umrlih

Kateri podnebni pas je na splošno gostejše poseljen? Kateri deli Afrike so najredkeje poseljeni?

• Kateri negativne posledice nizkega naravnega prirada?

Arabske države

Arabske države imajo veliko otrok, zato je visok tudi naravni priradek. Gostota poselitve je odvisna od naravnih razmer, na splošno pa je najgostejše poseljen savanski pas. Stalni prebivalci puščav živijo le v oazah. Severno od Sahare živi svetlopolto prebivalstvo, ki po večini spada med Arabce, južno od nje pa živijo številni temnopolta afriška ljudstva. Afričani govorijo številne različne jezike, ki večinoma spadajo v skupino sudanskih in bantu jezikov. Ker se evropski kolonialni gospodarji niso ozirali na jezikovne in etnične meje, tudi današnje državne meje, ki so v bistvu meje nekdanjih kolonij, ne potekajo po etničnih mejah. Povprečni Afričan govori več jezikov, prebivalci pa se pogosto sporazumevajo v jezikih nekdanjih kolonialnih gospodarjev.